

ДІЛО

виходить щоденно передполуднем

**РЕДАКЦІЯ
І АДМІНІСТРАЦІЯ:**
Рейс, Ринок 10. II. пов.
Конто почт. шля. 143.322.
Адреса для телеграм:
"Діло" Львів.
Гол. Редакція приймає
від 1—2 год. передпол.
Нумерація не змінюється.

ПЕРЕДПЛАТА:
Місячно в копію 4/20 зл.
ЗА ГРАНИЦЕЮ:
В Америці 1 дол., Франції,
Голландії, Бельгії 20 фр. фр.,
Італії 750 зл., Німеччині 750
зл., Швейцарії 5 шв. фр.,
Чехословаччині 30 ч. к. Р.
мунія 150 кр., Болгарії 750
зл., Австрії 750 зл. Змін
адреси 1 дол.

**В справі оголо-
шень звертають-
ся до Адміністрації.**
ЦІНА
ОДНОГО ПРИМІРНИКА
17 сот.

За гегемонію на Далекім Сході.

Заворушення в Китаю, демонстрації і шорав енергійніше організований бойкот проти англійських товарів зростають до таких розмірів, що досвід найстарших англійських дипломатів починає тратити відставу орієнтації супроти величезних подій, Китай, протестуючи проти Англії, підносить голову проти всієї білої раси.

Страйк китайських служачих в європейських посольствах, підбурювання студентами фабричних робітників, припинення праці китайських "кулі" в пристанях на англійських кораблях — все це прояви одночасно соціального руху і ширшого: національного. Індії стають прикладом для Китаю. Ненависть до Англії зростає до стихійного явища: навіть у купецьких колах китайських колоній почувається солідарний рух для підтримання пекінського уряду в його боротьбі. Пекінський уряд домагається обмеження всіх виїздових прав для європейців на китайській землі, повної свободи та суверенності.

Чотири роки тому вашингтонська міжнародна конференція радила над митовою автономією Китаю; три роки лежав договір нератифікований і шойно влітку цього року, під натиском подій, держави поклали на нього свої спізнені підписи. За три місяці має зібратися в Пекіні велика міжнародна митова конференція. Але вже нині пекінський уряд домагається ревізії всіх договорів з великими державами.

Становище Зєднених Держав, І Англії, не є у цих питаннях однозначним. Т. зв. проблема Тихого Океану є для Зєднених Держав справою існування. На вашингтонській конференції, яка радила формально над загальним роззброєнням, по суті рішала справу: якими засобами перешкодити Японії в її завоювальних планах в Азії і в Зєднених Держав. Боротьба американських інтересам, еміграція стала для Японії невідкладною konieczністю. Можливо, що страшенні землетруси, які прогнали стільки жертв, тимчасово відвернули Японію надввищу населення, що мусило залізати Зєднені Держави та англійські колонії. Пекінський закон спливав японську еміграцію.

Англія, яка мала договір з Японією і з огляду на своє віддалення не давалась їм, не бачила ніякої перешкоди для поширення жовтої раси. Та вже з її домініями; Канадою, Австралією, Новою Зеландією, південною Африкою, справе стояла інакше; вони стояли на становищі Зєднених Держав і за яку ціну не хотять жовтої іміграції. Прем'єр-міністр Австралії висловив раз це становище такими словами: "Між правами країн, яких представляємо ми є, існує також право вибирати собі земляків, отже відсутність від нього чужинців, які нам не підходять". Зайняв пригадувати політичний вплив Японії, яка під час війни робила контролю над Тихим Океаном, а під час миру засідала в Найвишній Раді у Парижі, керуючи тоді Європою. Вона підбила еко-

номічно Китай, приєднавши до себе Шантунг, країну величезною Франції, далі: Манчжурію і зазирає в Сибір та Владивосток.

Конфлікт між білою і жовтою расою може спалахнути величезною світовою війною, внаслідок тих взаємин, які вже нині існують. Зєднені Держави можуть нині боротися перед японською інвазією, завдяки своїй армії та флоту. Однак ця оборона не є надійною забезпечення у майбутності. У боротьбі рас, Індії, Єгипет та Китай можуть одного дня стати на боці Японії, щоби спершу скинути зі себе гегемонію "білих". Сиена великих світових подій може легко по черзі, з європейського суходолу, перенестися на води Тихого Океану.

Європа вела чотириохлітню війну на те, щоби зліз німецької гегемонії перейти під англійську. Коліс глузували з Німеччини, яка для виправдання своїх завоювальних планів, устами Вільгельма заявила про свою цивілізаційну місію, переслану їй небом. В одній з промов у Шефільді, Ллойд Джордж як британський прем'єр, повторив цю думку майже дослівно, кажучи,

що "Провидіння дало англійській расі місію уніфікувати частину світа". В дійсності головною причиною останньої війни було суперництво між Німеччиною і Англією, тоби економічно підбити Європу. Франція була тільки посереднім кільцем у ланцюгу, що вів до гегемонії.

Нині, коли Німеччина є знесилена, Франція стала мілітарно найсильнішою державою тільки на показ, центр боротьби за гегемонію переноситься на далекий Схід. Паралельно з англійським імперіалізмом зростає імперіалізм Зєднених Держав, які мріють про гегемонію в Азії, всупереч планам Англії та Японії. На це вибудували вони воєнну флоту проти Японії, небезпечної суперниці, Китаю і на Філіппінах.

Якщо міжнародні конференції не злагодають амбіції цих нових держав, нова війна, яка дозріває на Далекім Сході, не матиме за підставу династичних інтересів. Її можна буде прирівняти до великанських боїв, які велись за самопервісне, біологічне існування на протязі геологічних епох, що попереджували загибель та перетворення нових людських родів та життєвих форм.

Гетьманці.

II.

І боронять гетьманці Скоропадського перед "ріжними вигадками й неправдивими чутками" так, що краще й не можна. Ось послухаймо:

Колиб Гетьман Павло Скоропадський був "ворогом України, то він мусів би не тільки — як це виходить з відповістями української преси — тишитися з упадку Української Держави, на чолі якої він сам стояв, а ще мусів би брати участь в дальшому позбавленні самого себе при допомозі тих російських акцій, що мали на меті останні сили державності української ліквідувати. Означе Гетьман, з хвилюю, як діло українського державного будівництва перейшло на короткий час з його рук до рук української соціально-революційної Інтелігенції, ніякої участі в житті політичній не брав. Відкинувши ріжні, роблячи й йому неукраїнськими круґами пропозиції (підкреслює це — І. Кн), він став від всієї політики осторонь. І не працював він на "полюс України" доти, доки група Українців, з визначеними в їх числі (себто в. Сергієм Шенетом — пр. авт.), бачачи ту прапу, в яку штовхали Україну політики У. Н. Р., предлажила йому скористатися із своїх законних прав для ратування погіршеної ідеї української державності. З тієї хвилини, тобто з кінця 1919 р. і початку 1920 р. — починається нова політична акція Гетьмана.

Виходить отже, що мірником патріотизму громадянина є те, що він не вважатиме явищ з відкинутими національними ворогами для роботи проти власної батьківщини! З особливою пошаною і признанням для "Голови Роду" висловлюється старий поважний громадянинський діяч в. Сергій Шенет за те, що він, б. український гетьман, нбсїй української гетьманської родової традиції, виняв свою людяльність супроти власної батьківщини так далеко, що навіть відкинув виразні приманки пропозиції, які йому ласково робили всілякі чорносотенні, делікатно називані "неу-

країнськими коугами"! Яка радість, який триумф віри у патріотичну непохитність баушого і будучого гетьмана: після того, як змело його з гетьманського стільця всенародне повстання, як сам він оголосив свій мінорийні маніфест зречення, і як за допомогою німецьких офіцерів та з апробати начальної команди корпусу Січових Стрільців*) відістався він закордон, він — мовляв — воліє стояти осторонь від політичної діяльності, ніж ще далі, на чужині, ділати на шкоду рідному краю у спілці з його нац. ворогами! Дійсно, гіршої прислуги Павлові Скоропадському, ніж такою обороною його найбільшими поклонниками, не моглиб придумати йому нікі "руйніки".

Те, що П. Скоропадський отримував "пропозиції" від "неукраїнських круґів", є більше ніж імовірне. Послухаймо лише опіні, якою він тишиться у визначних стовпіх московської чорносотенної еміграції.

І так ген. Денікін пише у своїх споминах "Очерки русской смуги" (на 133 ст.) про свою зустріч з ген. Скоропадським в літі 1917 р., коли ще він, Денікін, був головно-командуючим півд.-зах. фронту, а Скоропадський командував корпусом, таке:

Я викликав до себе генерала Скоропадського й запропонував йому зменшити хід українців, окрема поперіть права командуючого склада, або навіть права командуючого складом, а відкинувши його з корпусу. Майбутній гетьман захитав, що про його діяльність скла-

лась хибна думка, мабуть на підставі історичного літературного родина Скоропадський, що сам він істинно-руський чоловік, старшина гвардії й пізновіт чужий самостійності, виконув дозвучення йому значущою завдання, котрому сам не схищував.

Ген. Лукомскій знову, у своїх спогадах ("Архів русской револ." т. V, ст. 180—1) так агадує слова П. Скоропадського, сказані йому в травні 1918 р., коли Лукомскій на кілька днів завітав з Ростова до Києва:

"Після сніданку гетьман запросив мене до себе в кабінет і дуже гаряче почав мені пояснювати, що він погодився бути обраним на гетьмана лише тому, що, на його погляд, це був крайній вихід зі зворуженого становища; що він не "царий України", що вся його праця йтима на створення порядку на Україні, на створення доброї армії, і що, коли Великобританія позбудеться свого більшовізму, він певний піднесе свій голос за об'єднання з Росією, що він чудово розуміє, що Україна не може бути "самостійною", але обставини такі, що йому тимчасово треба удатися з себе широго "Українця".

Ген. Краснов, кол. отаман донських козаків, згадує теж свою розмову зі Скоропадським в жовтні 1918 року на ст. Скороходова:

Після сніданку з гетьманом я потім й загальний розмови, що точилася головним чином навколо постачання Донської Армії, гетьман у ширій розмові висловив свої політичні погляди на майбутнє Росії: "Ви, звичайно, розумієте — казав гетьман — що ж, фільд-ад'ютант та генерал світа Його Величества, не можуть піти з України і говорити про вільну Україну..." (Архів русской Револ. т. V, ст. 237.).

Такі самі голоси чуємо від генерала Гурко, від Нахичіна, від герцога Лейхтенбергського, від от. Червукіна*) а всі вони освітлюють Павла Скоропадського національне обличчя та ролю, яку він відіграв в історії визвольних змагань України.

— Скажуть: це колись було, але тепер справа представляється цілком инакше: Павло Скоропадський побачив як немога наглядніший помилок своїх поглядів і своєї політики, змінив до ґрунту свої переконання, зробив переорієнту свого націон.-політичного світогляду, словом — вже цілком і широким українизувався! Не сталимо навіть в лапках такої гіпотези, даючи доказ віри у можливість такої зміни, тим паче, що слабкий і хиткий характер Павла Скоропадського за всім був надзвичайно податливий.

*) Деякі уривки спогадів цих російських діячів, напр. от. Червукіна, друкувало "Діло" у Фейлетонах. Дуже добрий перегляд подля "Нова Україна" з травня ц. р. у статті: "Скоропадський в споминах сучасників". — Авт.

Код. сдзя. "Діло" we Lwowie, Pr. 607/25. W Imieniu Rzeczypospolitej Polskiej! Sądzę, że tenże artykuł, umieszczony w czasopiśmie "Dziło" № 184 (10.5/1) z dnia 19. sierpnia 1925, pod tytułem: "Українське студентство і CESUS i mizagolizm zytli" w ustępie ostatnim tegoż artykułu od słów "Do oświecenia" zawiera fałszywe zbrodni z § 65 a) na karę, którą dokonane w dniu 18. sierpnia 1925 r. nakazano za niewłaściwie i zawiadzić zniesienie całego nakładu wydany w tymże § 473 p. k. nakaz dalszego rozpowszechniania tego pisma drukiem. Zarządca tegoż nakazu odpowiedzialnego redaktorowi tegoż czasopiisma, by orzeczenie nie miało miejsca bezprawnie w najbliższym numerze i to na pierwszaj stronie. Niewykonalność tego nakazu postępsza za sobą niezapłacone przewidziane w § 21. ust. druku, 17. grudnia 1923 Dz. p. p. №. 0 z 1923 t. j. zasądzone za przekroczenie na grzeczność do 400 zł. o Lwów dnia 19. sierpnia 1925 r. Socja.

*) Редукція у цій справі, зазначені в Альманаху Січових Стрільців, не могла, на жаль, починатися досить дотому, з огляду на тимчасове припинення діяльності андраніства Альманаха. І. Кн—я.

на впливи оточення. І знову вертаємо до ранішого: коли навіть заслугу українських хліборобів, що опинилися на еміграції, є наперення на лоні України одної людини враз з його родиною, то воно ні трішки не торкається правди, що цієї людини, скомпромітованої ще раз своєю минулистю, не можна висувати на чолі цілої партії, цілої ідеологічної групи, не кажучи вже про піднесення її до висот символу ідеї! І коли п. Сергій Шемет зачав офіційно, що

згідно значим, прийнятим у всіх правих монархічних організаціях, а також згідно принципам, прийнятим організаціями лівими (себто укр.-монархічними — пакт.), цей орган власне (Центральна Управа Об'єднаних Українських Хліборобських Організацій), а не персонально Гетьман, відповідала перед усіми об'єднаними білими Гетьмана організаціями, і перед українським громадянством за політику, яку персоналізує гетьман — хайже панове гетьманці не вважають „дітвяною“ ворожечу, з якою відноситься до них „майже вся“ українська преса.

Існує погляд, що торкатись таких питань у нинішній час на сторінках красної преси, а тим більше на сторінках „Діла“, яку єдиному нині зах.-українському щоденнику, призначеному тим самим для найширших кол нашої інтелігенції без огляду на її соц.-політ. переконання, є недоцільно, бо раз — це справа дуже далека, а даліше — галицьке громадянство, суто-національне й на загал понадпартійне, тужить взагалі за всякою українською державністю у готово співчувати всяким державницьким організаціям, які мали би лише реальний успіх. А проте це справа багато ширшого принципіального характеру, яка у великій мірі торкається навіть чисто-галицьких відносин: адже й у нас вже приймається пословиця, що „ніякий Українець не вислі скомпромітується“ — і когось вчора однодушно осудили й викляли, того нині можна посадити на найчільніше репрезентативне місце.

Таку людину закривають, звичайно, чистими іменами громадян: на цьому не виграс справа, тільки терпять, бо нечисте не очиститься, а чисте заплямується. Те саме відноситься й до українських мо-

нархістів: імена В. Липницького, П. Дорошенка, брата Леонтовичів і н. визначних українських громадян, на які покликається нпр. „Український Голос“, як на тих, що своїм авторитетом мають підтримати реферовану відозву, не пугають ситуації. Даючи своє рішеннє на таку відозву й заступаючи такі думки, українські монархісти припускають нас згодитись з побороваєм у відозві поглядом, що дійсно найбільшою виною Павла Скоропадського і його прихильників є те, що вони не йшли собі „геть від політичного українського життя“. Колиж вони це життя пугають у зв'язку з розпорошенням, розеднанням і внутрішньою ворожечістю, пануючою в ньому, і одночасно у прилюдних відозвах вживають полемічних і стилістичних зворотів політичних сектантів тоді тільки припиняться до збільшення внутрішньо-громадянського розладу.

Може дехто міг би подумати на основі повисших уваг, що авторові цих рядків залежить лише на зміні „кандидата на будучого українського монарха“, та що по суті погоджується із ідеологічною платформою хліборобських організацій. Застерігаючись рішуче проти есентуального такого погляду, зазначаємо лише, що вступати в яку-небудь полеміку з ідеологією українського монархізму, як такого, не було завданням цієї статті.

І. Недрин.

По широкому світі.

Французька відповідь на німецьку ноту, якої зміст передавала вже вся преса, буде передана щойно цього тижня.

Абд-ель-Крім відмовився ввійти в дипломатичні переговори з фран-

Найбільший вибір блаватних товарів на осінній та зимовий 1925 сезон поручає фірма 5-100

АНТІН УВЕРА
Львів, вул. Галицька 10.

Філія в Тернополі, вул. Міцкевича,
філія в Стрию, площа Пілсудського.

О. Салковський.

5)

Посольство української держави до Галичини.

(З недавнього минулого).

(Спопівчення.)

Посада секретаря місії, такби мовити автоматично перейшла до п. Володимира Мурського, якого я як оав перед тим запросив на посаду секретаря редакції тої газети, яку я формував. П. Мурський уявляв для мене особливу цінність, як Галичанин, що добре знав свою вітчизну, а зокрема Львів, де мав і чимало зв'язків.

Усе було готове, з міністерства закордонних справ я одержав відповідні документи і гроші на утримання місії; треба було лише отримати тих п'ять мільйонів карбованців (10 мільйонів австр. корон), про які мені говорив гетьман.

Аж тут саме й почалося...

Щоб прискорити цю справу та полегшити мої клопотання, президент Національного Союзу доручила представникові галицького суспільства д-рові П. М. Лелицькому допомогти мені, і ми розпочали ходження по митарствах. Очевидно за політичними лаштунками зазначалися уже в той час якісь нові комбінації, бо з боку Меринга та міністра фінансів Ржепещького (Поляк) розпочалося явне крутіство з видачою грошей для Галичини, і я і д-р Дмитро Левицький і п. В. Мурський, що урядові місії, ходили і до Палатова, і до м-ва торгів та промисловості, і до м-ва фінансів і до

Державного Банку, але без жадного успіху.

Остаточно я не тратив надії на одержання асигнованої Радою міністрів суми і в крайньому разі збирався заявити гетьманові офіційний протест з приводу поведінки Меринга й Ржепещького, та раптом сталося щось зовсім несподіване.

13-го листопада в день я зайшов в український клуб і там випадково зустрівся та зазнайомився з полковником Е. Коновальцем, що стояв на чолі Січових Стрільців, які були розташовані в Білій Церкві.

Знаючи добру opinie, якою користувались у всіх верствах українського суспільства Січові Стрільці, я звернувся до п. полковника з проханням дати в моє розпорядження для охорони вагона місії й суми, яку вона має везти, чоловік 10 Січових Стрільців з кулеметом. П. Коновалець охоче на це згодився, але розповів при цьому дуже неприємні і цілком несподівані новини.

— Великі я маю сумніви, щоб вам дали обіцяні гроші, заявив він мені. Тут розпочинається щось цілком іншого, і от я вже не знаю навіть того, де мені сьогодні переночувати, щоб бути безпечним від арешту. Можливо, що доведеться поїхати до знайомого офіцера в австрійське посольство... Так повернувся справі!

— Та що таке сталося? питаю. Виявилось, що Скоропадський екстренно викликав п. Коновальця з Білої Церкви й раптом запитав його, якої політичної орієнтації він тепер тримається.

— Як що ви стоїте на платформі української самостійності, сказав

цуськими та еспанськими агентами в справі миру.

Німецькі підприємства в Мадридо, які в наслідок війни є загрожені (копальні сірки) мають бути продані англо-американським товариствам.

Совісько-італійське порозуміння між голови Чічеріна, який вибирається відпочивати на Капрі, де гадася перебалакати цей проєкт, у свій час доторкнений уже в розмові з Анунцієм.

Новий конфлікт між банковими урядовцями, що страйкують у Парижі, і поліцією знову повторився на вулицях. Є ранені.

Муссоліні -- ініціатор підчинення Східної Галичини Польщі.

В „Парижск-ім Вестник-у“ з дня 13-го н. м. находимо таку історичну інформацію:

„Саме появились друком спомини італійського дипломата Франческа Томазіні, бувш. посла в Варшаві в рр. 1919—22. Ці спомини п. з. „Воскресення Польщі“ є дуже цікавим матеріалом для історії антантсько-польських взаємин у добі будування сучасної Польщі.

У цій замітці торкнемось тільки одного епізоду цих взаємин, а саме ролі італійського уряду в паризькій акції 14. березня 1923 р. — віддачі Східної Галичини Полякам. До цього часу вважали, що головним ініціатором березневого акту була Франція, а Італія та Англія, з нелегким серцем, пішли за Поанкаре. В цьому пункті спомини Томазіні є просто сенсаційними, тому, що розбивають в основі пануючий в українських колах погляд про ролі поодиноких держав у торгівлі Антанти Галичиною.

„Закі подамо факти, наведені італійським послом, мусимо звернути увагу, що Томазіні був і є противником фашизму і по прихильності Муссоліні до влади, мусів покинути становище посла у Варшаві, хоча вже по березні 1923 р.

„На гадку Муссоліні, пише Томазіні, зв'язок Східної Галичини з Росією був би поважною небезпекою для політичної рівноваги Європи і для італійських інтересів.

Росія захопивши Галичину і перейшовши через Прикарпатську Україну до Чехословаччини, де є чимало панславянських елементів, дійшла би до рівнин Тиси і тоді панславянська небезпека стала би реальним фактом. За те приєднання Східної Галичини до Польщі навіпаки: забезпечує цій останній спільні кордони з Румунією, латинською державою, яка так само як Польща та Італія, є заінтересована в тім, щоб опертись проти наступу російського імперіалізму... Заслугою Муссоліні — каже італійський дипломат, нефашист — в тім, що він став ініціатором пропозиції на конференції амбасадорів у Парижі, щоб означити східні кордони Польщі...“

Виявляється, що Франція заявила проти пропозиції Муссоліні, а це викликало обурення у Варшаві. 15. лютого 1923 р. польський кабінет вислав у цій справі офіційну ноту й одночасно вийшов до Парижа гр. Пшездзєцькі з особистим листом ген. Сікорського до Поанкаре, в яким польський прем'єр категорично домагався рішення галицької справи у користь Польщі. „Поанкаре — пише Томазіні — не ризикував зіпсувати французько-польські взаємини і рішився піддержати нашу (італійську) ініціативу. Англія не противилась...“

15. лютого 1923. преславний посол Стронський „гаряче дякував Муссоліні за його ініціативу, а я (Томазіні) відповів, що Італія, ініціаторка рішення галицької справи в користь Польщі, готова задовольнити всі польсь. домагання.

„Таким робом один з найважливіших історичних моментів набрав повної ясності та виразності“.

Професорські метаморфози.

Є в паризькій університеті старий професор Оляр, відомий історик французької революції. Коли в травні 1924 р. появилсь у французькій

ністра Кривошеїна та планував евакуацію чи розброєння Січових Стрільців, а 14-го ввечері підписав грамоту про скасування самостійності, себто вдруге учинив державний переворот.

Я навожу тут лише факти й утримуюсь від жадних коментарів. Дозволив би собі тільки спинитись на одній есентуальності, яка й тепер не раз приходить мені до голови. Могло трапитись так, що я вийшов би до Галичини 12-го листопада, не чекаючи одержання грошей від Меринга. 13-го або 14-го я вже був би на місці, і колиб довелось мені зараз вручити свою акредитивну грамоту чи мати розмову з представниками галицької преси, я очевидно змалював би Скоропадського, як непохитного українського самостійника, і назив би його власні слова, що про федерацію з Московщиною навіть мови не може бути. А на другий день телеграф приніс би з Києва вістку про скасування Скоропадським української державної незалежності та про федеративний союз з Росією... Уявляю собі, якби опінія складалась у галицького суспільства відносно посла, що подав такі „явно брехливі“ інформації! Але доля урядувала мене від цього сорому, хотіла разом з тим і позбавила приємності репрезентувати тут українську державу та привітати в її йменню ваших вождів і вашу справу.

В літку 1919 р. я передав свою акредитивну грамоту, дипломатичний паспорт і інші документи в Українську Всенародню (Національну) Бібліотеку.

